

16. Ілляшенко Н.С. Організаційно-економічні засади інноваційного маркетингу промислових підприємств: монографія / Н.С. Ілляшенко. – Суми : «Вид-во СумДУ», 2011. – 192 с.

17. Шипуліна Ю.С. Інноваційна культура як складова інноваційно-сприятливого середовища на сучасному підприємстві / Ю.С. Шипуліна // Інновації у маркетингу і менеджменті : монографія / за ред. д.е.н., професора С.М. Ілляшенка. – Суми : ТОВ "Друкарський дім "Папірус", 2013. – С. 132-140.

2.4. Інноваційні технології оцінки рівня економічної безпеки підприємств

П.Г. Перерва, Т.В. Романчик

На сучасному етапі розвитку економіки України посилюється дестабілізація в усіх її сферах. Для того, щоб реалізувати існуючий потенціал країни за умов глобальної економічної конкуренції необхідний стрімкий розвиток національних підприємств. Однією з його важливих передумов є економічна безпека підприємства. Завдяки оцінці рівня економічної безпеки підприємства (ЕБП) можна проаналізувати ефективність діяльності організації, виявити її проблемні ділянки та попередити можливі загрози для бізнесу, що можуть виникнути у майбутньому. Саме тому порівняльний аналіз методик оцінки економічної безпеки підприємства є актуальним в сучасних умовах.

Проблема оцінки економічної безпеки держави, регіону, підприємства останнім часом набула особливої актуальності. Однак, незважаючи на великий інтерес до неї вітчизняних та зарубіжних вчених і практиків, слід зазначити, що існуючі розробки в основному присвячені різним аспектам національної і регіональної безпеки, і в значно меншій мірі - питань економічної безпеки підприємств.

Головна мета забезпечення економічної безпеки промислового підприємства полягає в тому, щоб гарантувати його стабільність та максимальну ефективну діяльність зараз і високий потенціал розвитку в майбутньому. Для забезпечення економічної безпеки підприємства необхідно враховувати всі види загроз і їх суб'єктів, а також особливості конкретного підприємства.

Метою дослідження є дослідження методологічної сутності терміну «економічна безпека підприємства», проведення порівняльного аналізу методик оцінки рівня економічної безпеки підприємств та надання рекомендацій щодо напрямків їх вдосконалення.

Дослідження проблем економічної безпеки промислового підприємства дозволило виявити бар'єри формування ефективної системи оцінки та діагностики економічної безпеки діяльності підприємства. Серед них за доцільне виділити наступні:

- проблема формування достовірної інформаційної бази для аналізу економічної безпеки з метою виявлення прихованої кризи;
- проблема вибору найбільш оптимальних методологічних підходів до прогнозування внутрішніх і зовнішніх загроз;
- відсутність ефективного інструментарію діагностики, аналізу та оцінки ситуацій, які б враховували дію всіх факторів впливу на розвиток підприємства.

Проведені дослідження показали, що основним завданням оцінки рівня і діагностики економічної безпеки діяльності підприємства є своєчасне виявлення зовнішніх і внутрішніх загроз і попередження виникнення кризових ситуацій. Оскільки економічна безпека є досить складною системою, яка формується на основі ефективного використання потенціалу підприємства (виробничого, технологічного, кадрового і т.д.), вона вимагає розробки і застосування комплексної системи діагностики [Данилова].

Поняття економічної безпеки підприємства в Україні почало широко застосовуватись протягом останніх десятиліть. В результаті дослідження теоретичних підходів до діагностики економічної безпеки встановлено, що на сьогоднішній день немає єдиної методичної бази оцінки стану економічної безпеки [1-5]. Ще не створена єдина методика, за оцінкою рівня економічної безпеки підприємства. Кожне підприємство може вибрати будь-який із зазначених методів в залежності від наявної інформації для оцінки і в залежності від того, наскільки повну інформацію він планує отримати. Теоретичним і практичним питанням економічної безпеки підприємства присвячено праці багатьох вітчизняних і зарубіжних учених.

Найчастіше в сучасній науковій літературі розглядаються питання забезпечення економічної безпеки підприємств. Розгляд таких питань здійснюється або з позиції захисту від загроз [1-5], стану використання корпоративних ресурсів [6-8], або з позиції гармонізації інтересів підприємств [9]. Науковий апарат з управління економічною безпекою підприємства, незважаючи на наявність певної кількості наукових і науково-методичних публікацій з цього питання [10-16], ще не є остаточно сформованим.

Поняття економічної безпеки підприємства в Україні стало широко застосовуватися протягом останніх десятиліть. Теоретичним і практичним питанням економічної безпеки підприємства присвячені роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених. Результати наукових досліджень питань економічної безпеки підприємства за функціональними складовими (визначення терміну, оцінка рівня, діагностика, моніторинг і т.п.) в більшій чи меншій мірі висвітлені в наукових дослідженнях Войнаренко М., Гічової Н.Ю., Довбні С.Б., Данилової Е.І., Ілляшенко С.М., Яременко А.К., Коціскі Д., Нагі З., Верес Шомоші М., Сікорська М. і ряду інших вчених [1]. У наукових працях цих вчених розглянуто особливості визначення сутності і складових економічної безпеки держави, аналізу та оцінки економічної безпеки, формування напрямків її забезпечення. Але проблема оцінки, моніторингу та діагностики економічної безпеки промислового підприємства ще і до цього часу залишається в певній мірі не вирішеною.

Сукупність вказаних проблем і алгоритм їх вирішення тісно пов'язані з категорією «безпека», що в перекладі з грецької мови означає «володіти ситуацією». Зміна внутрішніх і зовнішніх чинників розвитку національної економіки в цілому та окремих підприємств зокрема, актуалізує дослідження питання забезпечення економічної безпеки держави. Серед дослідників і по цей час триває дискусія щодо визначення терміну «економічна безпека». Кожний дослідник розглядає цей термін в тісній прив'язці до мети дослідження, тому його методологічна сутність відтворюється лише частково.

Проведене дослідження дозволило виявити три основні підходи до визначення терміну «економічна безпека» [Корчевська, с.10-12].

В рамках *стратегічного підходу* основним стрижнем визначення декларується захист від впливу зовнішній і внутрішніх загроз. Прихильниками цього підходу є Шликов В.В., Бендіков М.А., Козаченко Г.В., Колосов А.В., Шваб Л.І., Куркін Н.В., Посилкіна О.В., Кашин А.В., Олейніков Є.А та ін. Слід зазначити, що такий підхід є найбільш поширеним серед дослідників.

Ресурсно-функціональний підхід до визначення терміну «економічна безпека» передбачає ефективне використання ресурсів або потенціалу та виділення функціональних складових. На використанні такого підходу будують свої визначення Крихтіна Є.І., Грунін О.А., Кузенко О.Б., Манів З.О., Луцький І.М. та ін. Ці автори розглядають економічну безпеку підприємства як стан найбільш ефективного використання ресурсів для запобігання загроз та забезпечення стабільного функціонування підприємства в поточний період та розвитку у майбутньому [Кор-

чевська, с.12]. Основна перевага ресурсно-функціонального підходу до розуміння економічної безпеки підприємства – всеосяжний комплексний характер, оскільки у рамках цього підходу досліджуються найважливіші фактори, що впливають на стан функціональної складової, вивчаються основні процеси, що впливають на забезпечення цієї складової економічної безпеки підприємства; аналізується розподіл і використання ресурсів підприємства, розглядаються економічні індикатори, що відбивають рівень забезпечення функціональної економічної безпеки і розробляються заходи для забезпечення максимально високого рівня функціональної складової економічної безпеки підприємства. Однак, при такому широкому підході втрачається саме бачення економічної безпеки і, по суті, вона ототожнюється із самою діяльністю підприємства та її ефективністю [Каламбет].

В меншій мірі популярним в цей час є *ринковий підхід* до визначення терміну «економічна безпека», який по своїй суті відтворює проблеми забезпечення стійкого урівноваженого функціонування підприємства з урахуванням ринкової ситуації. Його використовують в свої дослідженнях Раздіна О.В., Капустін М.П., Забродський В.І., Дубецька С.П., Подлужна М.О. та ін. Ринковий підхід розкриває економічну безпеку тільки з точки зору стійкої та урівноваженої системи функціонування підприємства та не висвітлює інших важливих аспектів питання управління промисловим підприємством [Каламбет]. Необхідно розуміти, що неможливо уникнути наявності непередбачуваних і складно прогнозованих деструктивних чинників розвитку без активної діяльності, спрямованої на оптимізацію використання та управління найбільш вагомими та вразливими до впливів негативних чинників ресурсами підприємства, підтримку стабільної діяльності.

На нашу думку, використання для формування визначення економічної безпеки підприємства одного із зазначених вище підходів не є раціональним, так як висвітлює тільки одну сторону проблеми, що розглядається. Економічна безпека промислового підприємства є комплексним і широко спектральним поняттям. Потрібен комплексний підхід, який враховує різні аспекти поняття «економічна безпека» для промислового підприємства. З цих позицій, в певній мірі слід звернути увагу на визначення цього терміну Сорокіною І.В. [1, с.116]: «...під економічною безпекою підприємства слід розуміти стійке, яке протидіє впливу руйнівних чинників внутрішнього та зовнішнього середовища, поточне функціонування підприємства за умови максимально безризикового використання ресурсів і можливостей, орієнтації на базові цілі та стратегію, наслідком чого є нарошування високого потенціалу розвитку».

На нашу думку, економічна безпека підприємства - це характеристика поточного (перспективного) стану економічних інтересів промислового підприємства з потребами та потребами суб'єктів зовнішнього середовища за умов гарантування захисту від дестабілізуючих ринкових та ресурсно-функціональних чинників шляхом запровадження правових, фінансових, організаційних, технічних, соціально-психологічних і комплаєнс заходів. Наведене трактування економічної безпеки промислового підприємства, на наш погляд, в повній мірі відображає її головну мету та особливості.

На нашу думку, економічну безпеку промислового підприємства характеризує значна сукупність кількісних та якісних показників. Найважливішим серед них вважається рівень ЕБП, який можна оцінити як з якісного, так і з кількісного боку. Значення цього показника показує можливість стійкого і максимально ефективного функціонування підприємства на сучасному етапі його розвитку і потенціал зростання в майбутньому.

Вчені-економісти розглядають різні методичні підходи з використанням різних показників в якості критеріїв ефективності економічної безпеки. Відповідно, доцільною є систематизація видів методичних підходів оцінки економічної безпеки за кількісними параметрами, що дозволить визначити їх сильні і слабкі місця, а також можливості застосування в умовах кризових явищ в економіці.

Проведене дослідження дозволило виявити п'ять основних груп методичних підходів до оцінки рівня економічної безпеки країни.

1. В залежності від методики визначення показників для оцінки: індикаторний метод, ресурсно-функціональний метод, програмно-цільовий метод,

2. В залежності від масштабів охоплення методикою показників: експрес-метод; фундаментальний метод,

3. В залежності від характеру показників: загальні метод, спеціальні методи;

4. В залежності від способу отримання результатів оцінки: математичні методи; графічні методи; графо-аналітичні методи; табличні методи; лінгвістичні методи;

5. В залежності від способу порівняння показників: метод еталонів (нормативів) метод шкал оцінки.

Розглянемо найбільш оптимальні, на наш погляд, методичні підходи до діагностування рівня економічної безпеки суб'єкта господарювання.

У роботі не просто наводиться система оцінювання складових економічної безпеки, а й надається обґрунтування, чому саме ці показники обрані. Для наочного зображення результатів дослідження Ілляшенко С.М. пропонує побудувати діаграму в полярній системі координат, де кути є вагомими характеристиками, а радіус-вектори характеризують рівні кожної складової економічної безпеки. Ілляшенко С.М. пропонує оцінку рівня економічної безпеки проводити за окремими складовими і лише потім зводити відносні оцінки до інтегрального показника (табл. 2.9) [2].

Таблиця 2.9. Інтегральна оцінка рівня економічної безпеки підприємства на основі середньозважених її складових

№	Методика розрахунку
1	2
1	<p style="text-align: center;"><u>Фінансова складова</u></p> <p>1. $\pm E_c$ – надлишок чи нестача власних оборотних засобів необхідних для формування запасів і покриття затрат, пов'язаних з господарською діяльністю підприємства:</p> $\pm E_c = E_c - Z;$ <p>2. $\pm E_m$ - надлишок чи нестача власних оборотних засобів, а також середньострокових і довгострокових кредитів та позик:</p> $\pm E_m = (E_c + K_m) - Z;$ <p>3. $\pm E_n$ - надлишок чи нестача загальної величини оборотних засобів:</p> $\pm E_n = (E_c + K_m + K_l) - Z,$ <p>де Z – сума запасів і затрат, E_c – сума власних оборотних засобів, K_m - середньострокові і довгострокові кредити та позики, K_l - короткострокові кредити та позики.</p> <p>Стан абсолютної фінансової безпеки:</p> $\pm E_c \geq 0, \pm E_m \geq 0, \pm E_n \geq 0.$
2	<p style="text-align: center;"><u>Ринкова безпека</u></p> <p>За прикладом SWOT аналізу: можливості і сильні сторони оцінюються від 0 до 1, а загрози і слабкі сторони від 0 до -1. Отримані оцінки комбінують і розраховують інтегральну оцінку комплексу факторів:</p> <p>$K_0 = K_1 + K_2 * (1 - K_l)$, якщо $K_1 > 0, K_2 > 0$;</p> <p>$K_0 = - (K_l + K_2) * (1 - K_l)$, якщо $K_1 < 0, K_2 < 0$;</p> <p>$K_0 = \frac{K_1 + K_2}{1 - \min(K_1 , K_2)}$, якщо K_1 і K_2 мають різні знаки.</p> <p>Інтегральна оцінка порівнюється з таблицею прийняття рішень, де абсолютній безпеці відповідає: $K_0 \geq 0,8$.</p>

Продовження табл. 2.9.

3	<p align="center"><u>Інтерфейсна складова</u></p> <p>Проводиться бальна оцінка відповідності контрагента, що аналізується, до кожного з оціночних критеріїв. На основі отриманих результатів розраховують відносну оцінку j-го контрагента за i-им критерієм:</p> $O_{ji} = \frac{O_i}{O_{\max}}$ <p>де O_i – бальна оцінка j-го контрагента за i-им критерієм, O_{\max} –максимально можлива оцінка.</p> <p>Сукупна оцінка надійності j-го контрагента:</p> $H_j = \sum_{i=1}^n O_{ij} B_{ij}$ <p>де B_{ij} – вагомість i-го показника для j-го контрагента. H_j (середньозважена) = $H_{заг}$ (загальна). $H_{заг} = 1$ – абсолютна безпека.</p>
4	<p align="center"><u>Інтелектуальна, кадрова і технологічна складові</u></p> <p>1.Розраховується інтегральний показник на підприємстві:</p> $\Pi_i = \sum_{i=1}^n (1 - \delta_i) * B_i$ <p>де n – кількість показників, B_i - вага i-го показника, δ_i – відносна оцінка i-го показника.</p> <p>2.аЗнаходиться Π_i середнє для галузі чи для конкретного підприємства за декілька років.</p> <p>3. Порівнюються отримані показники.</p>
5	<p align="center"><u>Правова складова</u></p> <p>Відсутність втрат, понесених підприємством внаслідок порушення правових норм – абсолютна безпека.</p>
6	<p align="center"><u>Екологічна складова</u></p> <p>Рівень екологічної безпеки визначає служба екологічної безпеки. Абсолютна екологічна безпека досягається, якщо негативних викидів за діяльності підприємства немає.</p>
7	<p align="center"><u>Інформаційна складова</u></p> <p>Рівень інформаційної безпеки розраховується за формулою:</p> $K_i = K_{пл} * K_m * K_{пр}$ <p>де $K_{пл}$ - коефіцієнт повноти інформації; K_m - коефіцієнт точності інформації; $K_{пр}$ - коефіцієнт суперечливості інформації. Якщо $K_i \geq 0,7$ – рівень безпеки високий.</p>
8	<p align="center"><u>Силова складова</u></p> <p>Рівень безпеки розраховується на основі вірогідності (P) реалізації загроз, що характеризують цю складову. P може бути розрахована як частота негативних впливів у минулому й поточному періодах діяльності підприємства чи суб'єктивно - методом експертних оцінок. Довбня С.Б. і Гічова Н.Ю пропонують свою шкалу оцінки. Високий рівень безпеки у ній відповідає ситуаціям, коли:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. $P \leq 0,0001$ і величина можливих втрат \approx власним засобам підприємства; 2. $P \leq 0,001$ і валовий дохід < величина можливих втрат \leq виручка; 3. $P \leq 0,01$ і чистий прибуток < величина можливих втрат \leq валовий дохід; 4. $P \leq 0,1$ і величина можливих втрат \leq чистий прибуток

Продовження табл. 2.9.

9	<p style="text-align: center;"><u>Загальний рівень економічної безпеки</u></p> <p>1.Переводяться у відносну оцінку показники рівня кожної зі складових ЕБП. Для цього застосовується формула:</p> $O_i = \frac{1}{N_i} * n_i,$ <p>де O_i – відносна оцінка і-ої складової ЕБП; N_i – кількість рівнів і-ої складової ЕБП; n_i – номер розрахованого вище підходу рівня безпеки і-ої складової, рахуючи від найнесприятливішого включно.</p> <p>2.Визначається вагомість V_i кожної із складових ЕБП.</p> <p>3.Розраховується інтегральна оцінка ЕБП як середньозважених складових. Чим ближче вона до 1, тим вище рівень ЕБП</p>
---	---

У роботі не просто наводиться система оцінювання складових економічної безпеки, а й надається обґрунтування, чому саме ці показники обрано. Для наочного зображення результатів дослідження Ілляшенко С.М. пропонує побудувати діаграму в полярній системі координат, де кути є вагомими характеристиками, а радіус-вектори характеризують рівні кожної складової економічної безпеки.

Разом з тим, цей методичний підхід не завжди дає досить точні результати розрахунків. Значна кількість показників має, на наш погляд, різанину ступінь вагомості та ступеня впливу на кінцевий результат розрахунку. Все це може певною мірою спотворити не в кращу сторону результати всього дослідження.

Вітчизняні економісти Довбня С.Б. і Гічова Н.Ю. запропонували проводити оцінку рівня економічної безпеки промислового підприємства за допомогою методики, яка зводиться до оцінки трьох складових економічної безпеки: поточної, стратегічної і тактичної (рис. 2.6) [3]. На відміну від методики, яка описана у табл.1, авторами розглядається кожний з індикаторів детальніше, що дає більш розгорнуту картину про стан економічної безпеки підприємства. Наприклад, оцінка фінансової складової здійснюється не лише за рахунок платоспроможності підприємства, що є занадто вузьким підходом, але, й враховує інші суттєво важливі показники, такі як рентабельність і ділова активність. Однак, ці обидві методики потребують врахування належності того чи іншого підприємства до конкретної галузі економіки.

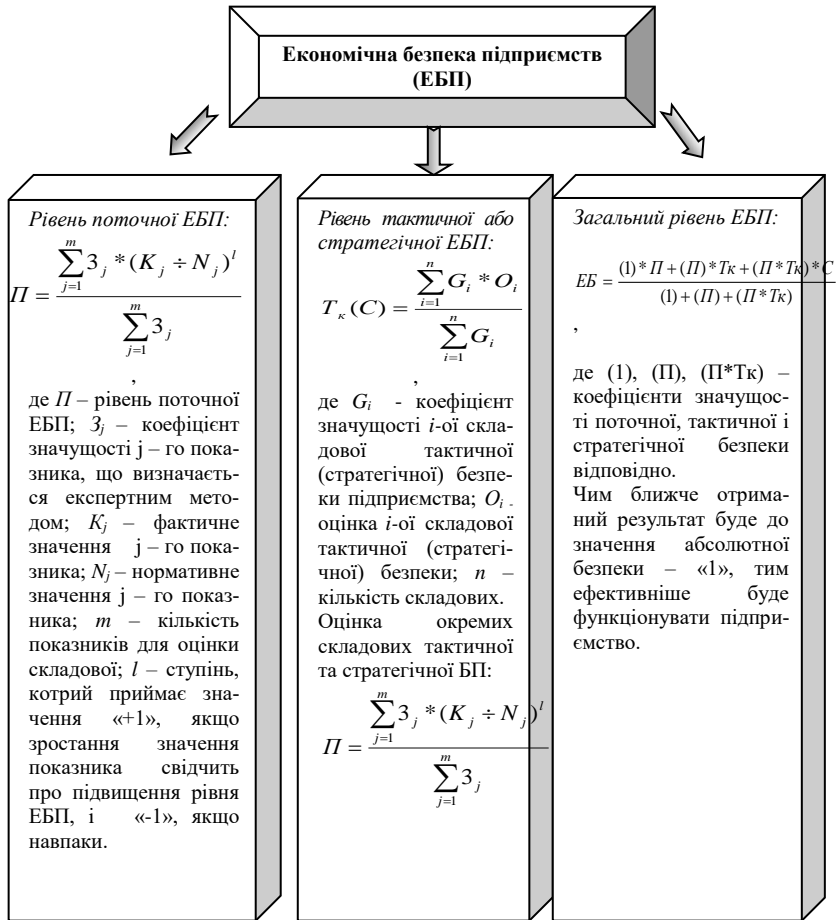

Рисунок 2.6. Тримірна діагностика рівня економічної безпеки підприємства.

Український науковець Богдан Корецький [4] пропонує використовувати для оцінки рівня економічної безпеки підприємств методіку віддалі від еталону та підхід до інтегральної оцінки складових частин економічної безпеки суб'єктів (рис. 2.7). Метод загальної оцінки рівня економічної безпеки, запропонований цим вченим, може використовуватись і для оцінки кожної з функціональних складових окремо.

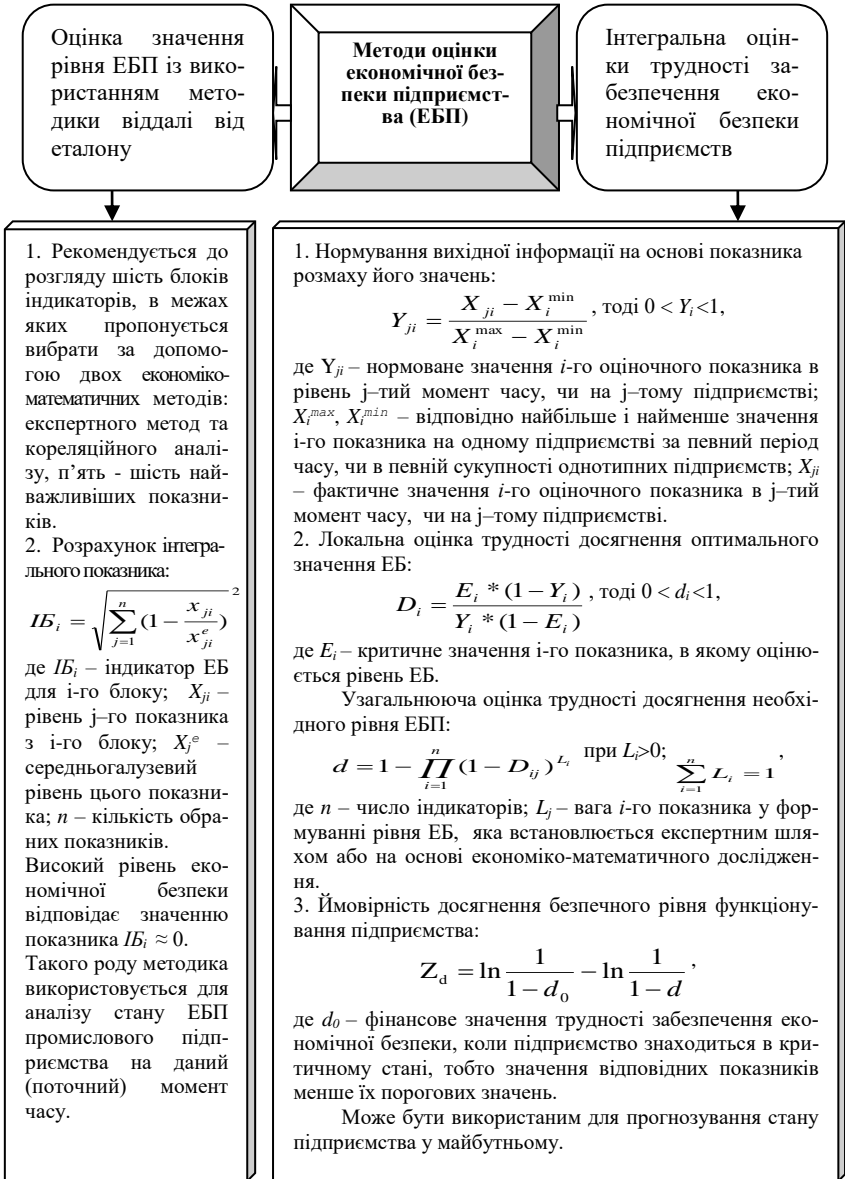

Рисунок 2.7. Методика оцінки рівня економічної безпеки підприємства за Б.Корецьким.

Детальне вивчення основних положень методики загальної оцінки рівня економічної безпеки дозволяє стверджувати, що запропонована Б. Корецьким методика базується на використанні малоефективного для прийняття важливих господарських рішень експертного методу при визначенні коефіцієнта значущості показників, головним недоліком якого є те, що отримані результати є досить суб'єктивні та не можуть надати точну інформацію.

Українські вчені Войнаренко М. та Яременко О. пропонують достатньо просту і доступну для застосування модель діагностики економічної безпеки підприємства з використанням методів управління за відхиленнями від порогових значень [5]. Вона заснована на комплексному підході вибору показників, що оцінюються за відхиленнями від порогових значень показників підприємства. Вихідні показники подаються у вигляді матриці (X_{ji}), де у рядках записані номери вихідних показників ($i = 1.1; 1.2; 1.3 \dots$), а у графах – номери досліджуваних підприємств ($j = 1; 2; 3 \dots n$) (рис. 2.8). В рамках даного підходу авторами надаються рекомендації щодо вибору системи показників–індикаторів, які відповідають за найбільш важливі ділянки діяльності підприємства, та діапазону нормативних значень показників. Нормативні значення показників є в певній мірі граничними, з якими і проводиться порівняння показників, які на даний період часу є фактичними для даного промислового підприємства.

Практичному використанню даної методики, на наш погляд, в певній мірі заважає відсутність системності рекомендацій щодо її застосування. У більш прийнятному виді методика, яка аналізується, може бути представлена у вигляді трьох взаємопов'язаних і взаємообумовлених функціональних блоків, кожен з яких має як самостійне значення, так і може розглядатися як складова частина загальних методичних рекомендацій щодо визначення рівня економічної безпеки машинобудівного підприємства. Сутність даних рекомендацій представлена на рис.2.6.

У науковій роботі Ковальова Д. та Плетнікової І. «Кількісна оцінка рівня економічної безпеки підприємства» рівень економічної безпеки підприємства розглядається як функція багатьох змінних [6]. Пряме використання даної методики в запропонованому авторами вигляді, на наш погляд, в деякій мірі ускладнено, так як дана методика надмірно перевантажена математичними і статистичними даними. Вона може використовуватися для оцінки рівня економічної безпеки будь-якого підприємства матеріальної сфери, але має високий рівень складності

при розрахунках. У зв'язку з цим для практичного використання методу Ковальова Д. і Плетнікової І. потребує деякого спрощення та головне - в проведенні певної адаптації її положень до місцевих умов роботи машинобудівних підприємств. Адаптація цього підходу до підприємств машинобудівної галузі, на наш погляд, може мати наступний алгоритм використання.

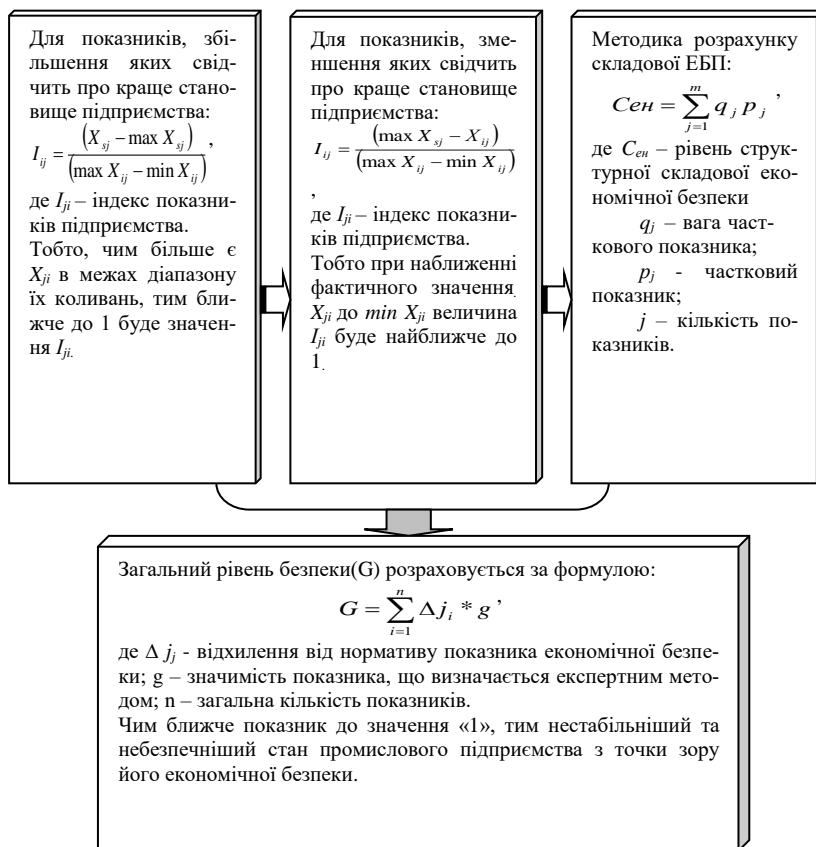

Рисунок 2.8. Методика оцінки рівня економічної безпеки підприємства з використанням методів управління за відхиленнями від порогових значень.

Рівень економічної безпеки промислового підприємства $У_{ек.б}$ розглядається як функція основних показників діяльності підприємства. Причому, що важливо, всі показники пропонується розглядати з урахуванням їх вагомості в інтегральному забезпеченні економічної безпеки машинобудівного підприємства:

$$У_{ек.б} = F(X_i) = a_1 f(x_1) + a_2 f(x_2) + \dots + a_i f(x_n),$$

де x_1, x_2, \dots, x_n – основні показники діяльності підприємства; a_1, a_2, \dots, a_n – питома вага значимості кожного показника для забезпечення економічної безпеки підприємства ($\sum_{i=1}^n a_i = 1$); i – кількість показників; $f(x_1), f(x_2), \dots, f(x_n)$ – локальні функції залежності рівня економічної безпеки від відповідних показників діяльності підприємства.

Для визначення останньої залежності автори використовують формули:

$$F_1(x) = -1 + e^{-\lambda_1(x-x_{кр})}, \text{ для інтервалу від } 0 \text{ до } x_{кр};$$

$$F_2(x) = 1 - e^{-\lambda_2(x-x_{кр})}, \text{ для інтервалу більше } x_{кр},$$

де $x_{кр}$ – точка перетину осі X,

λ_1, λ_2 – розраховують за формулами:

$$\lambda_1 = \ln \alpha : x_{кр};$$

$$\lambda_2 = \ln \alpha : (x_{кр} - x_{\max}).$$

Для представлення результатів у наочній формі будується графік, де над віссю абсцис розташовується область економічної безпеки з максимальним значенням 1, а під нею – область економічної небезпеки з мінімальним значенням -1. Універсальність даного методу полягає у тому, що під час дослідження можна порівнювати рівень економічної безпеки одного підприємства в різні відрізки часу, а також порівнювати рівень економічної безпеки суб'єктів господарювання різних галузей економіки. У роботі авторами надаються принципи щодо вибору системи показників, однак, вони не надають рекомендацій та пояснень, які саме показники мають бути проаналізовані. При використанні цього методу також можуть виникнути труднощі при розрахунку локальних функцій.

Для підвищення ефективності використання методики оцінки рівня економічної безпеки підприємства з використанням функції багатьох змінних ми пропонуємо розробити систему або принципи щодо вибору цих показників, так як в існуючих методичних розробках такого

роду принципи не вказуються. Назви показників різні автори пропонують по-різному, ігноруючи підходи до їх визначення і обґрунтування.

При використанні цього методу також слід звернути особливу увагу на методичні підходи щодо розрахунку локальних функцій. Без цього методичного матеріалу на промислових підприємствах при проведенні відповідних розрахунків можуть виникнути певні ускладнення. У зв'язку з цим проведена адаптація розглянутого методичного підходу до кількісної оцінки рівня економічної безпеки промислового підприємства є рішенням важливого завдання.

У даний час ще не створено єдиної методики щодо оцінки рівня економічної безпеки підприємства. Кожне підприємство може вибрати будь-який з наведених методів в залежності від наявної інформації для оцінки і в залежності від того, наскільки повну інформацію воно планує отримати. Усі вищезазначені методики, окрім запропонованої Ковальовим Д. і Плетниковою І., достатньо повно розглядають оцінку рівня економічної безпеки за кожною її складовою. Деталізована оцінка складових економічної безпеки підприємства дає змогу одразу виявити, що стало причиною низького значення загального інтегрального показника.

Недоліки будь-якої методики можуть бути компенсовані. Автором запропоновано напрямки вдосконалення оцінки рівня економічної безпеки підприємств (рис.2.9).

В результаті дослідження теоретичних підходів до оцінки та діагностики економічної безпеки встановлено, що на сьогоднішній день немає єдиної методичної бази оцінки стану економічної безпеки [1-5]. Ще не створена єдина методика, за оцінкою рівня економічної безпеки підприємства. Кожне підприємство може вибрати будь-який із зазначених методів в залежності від наявної інформації для оцінки і в залежності від того, наскільки повну інформацію він планує отримати.

Систематизація методичних підходів до оцінки економічної безпеки промислового підприємства дозволила визначити їх сильні і слабкі місця, а також є основою визначення зацікавленими особами найбільш ефективної методики для отримання об'єктивних результатів оцінки кількісного характеру. З урахуванням залежності кожного з методичних підходів до оцінки системи економічної безпеки підприємства сформульовані проблеми теоретико-методологічного характеру в контексті її відповідності забезпечення реалізації цілей по досягненню економічної безпеки підприємства та держави. Наукова значимість і перспективність дослідження зазначених проблем обумовлена необхідністю формування

теоретичної та методичної бази з інформаційного забезпечення управління економічної безпеки держави і промислового підприємства.

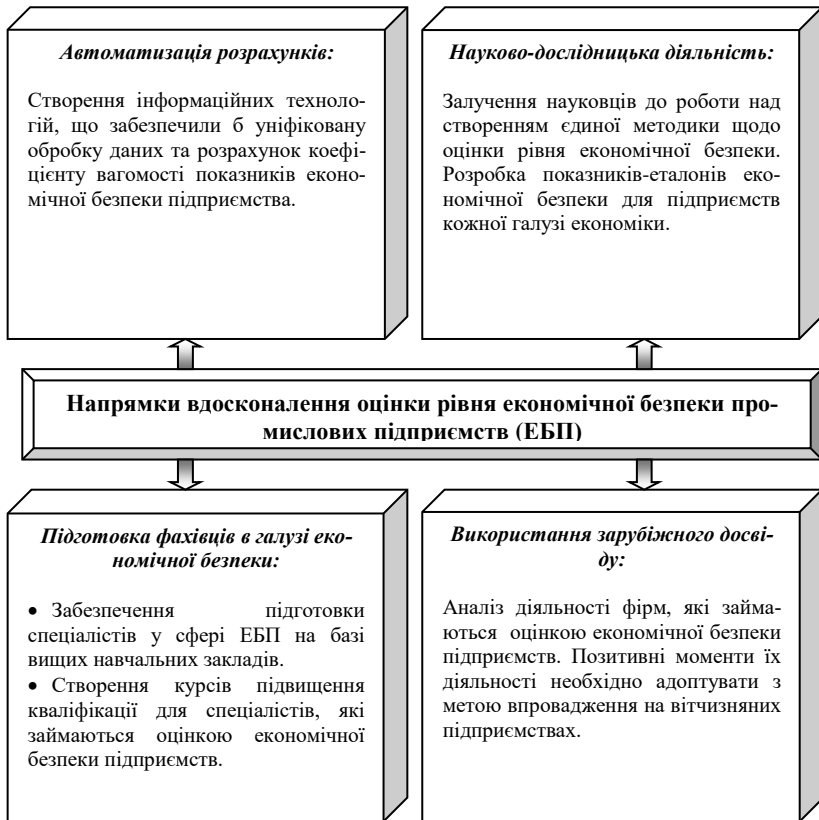

Рисунок 2.9. Напрямки вдосконалення оцінки рівня економічної безпеки підприємств.

В роботі досліджено методики: «Інтегральна оцінка рівня економічної безпеки підприємства на основі середньозважених її складових», «Тримірна діагностика рівня економічної безпеки підприємства»; «Оцінка рівня економічної безпеки підприємства з використанням методів управління за відхиленнями від порогових значень», «Методика віддалі від еталону», «Підхід до інтегральної оцінки трудності забезпечення економічної безпеки суб'єктів», «Розрахунок рівня економічної безпеки

підприємства на основі функції багатьох змінних» і проведено їх порівняльний аналіз. Визначено складнощі, що обмежують оцінку економічної безпеки підприємства, запропоновано рекомендації щодо напрямків її вдосконалення. Основним недоліком цих методик є відсутність точно встановленої системи показників, що враховувала б особливості діяльності підприємства.

Проведені дослідження дозволяють зробити висновок про те, що існуючі проблеми на шляху до розробки ефективної системи діагностики рівня економічної безпеки свідчать про те, що дана проблема на сьогоднішній день є недостатньо дослідженою. Вирішення цих проблем пов'язано з необхідністю подальшого дослідження і розробки оптимальних методів діагностики рівня економічної безпеки.

Подальші наукові дослідження повинні бути спрямовані на розробку комплексної системи діагностики стану економічної безпеки підприємства, що дозволить безперервно оцінювати рівень економічної безпеки підприємства та давати можливість приймати рішення для досягнення цілей підприємства з урахуванням прогнозування його розвитку.

1. Войнаренко М., Яременко О. Управління економічною безпекою підприємств на основі оцінки відхилень порогових показників // Економіст. – 2008. - №12.- С.60-63.

2. Данілова Е.І. Теоретичні підходи до діагностики рівня економічної безпеки діяльності підприємства / Е.І.Данілова // Виробничий менеджмент: історія і сьогодення : Матеріали круглого столу з нагоди 100-річчя виходу праці Анрі Файоля «Загальне і промислове управління» (1916 р.). – Київ, 2016.- Режим доступу: <http://er.nau.edu.ua:8080/handle/NAU/24262>

3. Довбня С.Б., Гічова Н.Ю. Діагностика рівня економічної безпеки підприємства // Фінанси України. – 2008. - №4.- С.88-97.

4. Ильяшенко С. Н. Составляющие экономической безопасности предприятия // Економічна безпека. – 2003. - №3.- С.12-19.

5. Каламбет С. В. Підходи до трактування економічної безпеки підприємства / С. В. Каламбет, В. А. Воропай [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ekuzt2009.detut.edu.ua/sekcziya-3-lekonomika>.

6. Ковалев Д., Плетникова И. Количественная оценка уровня экономической безопасности предприятия // Экономика Украины. - 2001. - №4. - С.35-40.

7. Ковалев Д., Плетникова И. Количественная оценка уровня экономической безопасности предприятия // Экономика Украины. - 2001. - №4. - С.35-40.

8. Козаченко Г.В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : [монографія] / Козаченко Г.В., Пономарьов В.П., Ляшенко О.М. – К. : Лібра, 2003. – 280 с.

9. Коновалова І.О. Дослідження методів діагностики рівня економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс] / І.О. Коновалова. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/SND/Economics/10_konovalova.doc.htm.

10. Корецький Б. Діагностика економічної безпеки суб'єктів господарювання в транзитивній економіці / Б. Корецький // Наукові записки Тернопільського національного економічного університету.-2006.- с.74-77.

11. Корчевська Л.О. Концептуальні підходи до визначення економічної безпеки підприємства / Л.О. Корчевська, А.М. Деменська // Бізнес-навігатор: Науково-виробничий журнал. – Херсон, 2011. – № 3 (24). – С. 10 – 15.

12. Кошкина І.А. Методологический подход к проведению диагностики экономической безопасности промышленного комплекса [Електронний ресурс] / И.А. Кошкина, Э.Р. Мубаракшина // Современные исследования социальных проблем. – 2012. – № 8. – Режим доступу : <http://cyberleninka.ru/article/n/metodologicheskij-podhod-k-provedeniyu-diaagnostiki-ekonomicheskoy-bezopasnosti-promyshlennogo-kompleksa>.

13. Локтионова Ю.А. Идентификация состояния экономической безопасности предприятия методами диагностики [Електронний ресурс] / Ю.А. Локтионова // Социально-экономические явления и процессы. – 2013. – № 4. – Режим доступу : <http://cyberleninka.ru/article/n/identifikatsiya-sostoyaniya-ekonomicheskoy-bezopasnosti-predpriyatiya-metodami-diaagnostiki>.

14. Сорокіна І.В. Теоретико-методологічні аспекти формування системи економічної безпеки підприємства / І.В.Сорокіна // Актуальні проблеми економіки. – 2009. - №12.- С.115-121.

2.5. Методологічні засади управління розвитком підприємств на засадах ощадливого виробництва

А.В. Світлична, А.М. Світличний

Протягом останнього десятиліття на теренах пострадянського простору спостерігається загострення уваги до теорії управління організаціями на засадах ощадливого виробництва та здійснюється практичне впровадження її положень у різних секторах економіки. Якщо раніше про систему ощадливого виробництва знали не всі, а використовували взагалі одиниці, то сьогодні зацікавленість її вивченням та практичним втіленням суттєво зросла, що передусім пов'язано з перевіреним часом